

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті розглянуто та проаналізовано підвищення ефективності управління середньої екологічної освіти на основі розроблення моделі організації діяльності органів місцевого самоврядування з розширенням громадської участі в роботі навчальних закладів і розвитку міжвідомчої співпраці в розв'язанні проблем кадрового, економічного й організаційного характеру.

Ключові слова: організаційний механізм державного управління, екологічна освіта, загальноосвітні навчальні заклади, управління освітою, вдосконалення механізмів державного управління, кадрова політика, економічна політика, організаційна складова частина.

Постановка проблеми. Нині в системі середньої освіти України відбуваються великі зміни з метою підвищення її якості. З одного боку, це закономірний процес розвитку. З іншого – в Україні у процесі реформування освіти було прийнято низку програм і проектів, реалізація яких вимагає нових підходів у діяльності як самих освітніх установ, так і системи управління в цілому. Тому очевидно, що в сучасних умовах середня екологічна освіта перебуває в центрі першочергових державних інтересів. Основною метою сучасного реформування є прискорення модернізації освіти, досягнення сучасної якості освіти, що відповідає запитам суспільства, які адекватно змінюються.

Визначено два основних напрями стимулювання, необхідних для системних змін у середній екологічній освіті, – це виявлення і пріоритетна підтримка лідерів та упровадження в масову практику елементів нових управлінських механізмів і підходів [2].

Аналіз наукових досліджень і публікацій. В Україні дослідженням у галузі освіти присвячено численні праці вчених, проте більшість із них спрямовано на вивчення сфери вищої освіти та зачіпає головним чином змістовний компонент освіти. Меншою мірою в цих роботах відбито управлінський аспект із точки зору екологічної складової частини, попри те, що зміни в системі освіти вимагають і змін у характері управління нею, упровадження нових управлінських підходів і технологій. Сучасний етап вивчення цієї проблематики характеризується розглядом особливостей становлення і дер-

жавного реформування системи середньої екологічної освіти. До таких досліджень належать роботи А. Андрощука, В. Бесчастного, А. Тихонова, М. Мухіна та ін.

Мета статті – проаналізувати напрями вдосконалення організаційного механізму державного управління розвитку середньої екологічної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Розробленню технологій і моделей реформування системи управління екологічною освітою значною мірою сприяє реформа, що проводиться в країні. Організація надання середньої освіти та її розвиток є одними з базових повноважень обласних органів влади. Саме від зазначених систем управління освітою залежить ефективне формування на місцях нової освітньої політики, реалізація державних і регіональних програм, створення нових управлінських технологій, зміна якості навчання, задоволення освітніх запитів, виконання соціального замовлення суспільства [2].

Одним із пріоритетних напрямів, пов'язаних із модернізацією моделі управління екологічною освітою на всіх рівнях, стає формування системи державно-громадського управління освітою, розширення громадської участі в управлінні. Проте управління освітою, як і раніше, залишається значною мірою відомчим, а якщо і створюються органи громадського управління, то вони в основному виконують вузький спектр функцій, які не здатні перейняти на себе рішення частини соціальних проблем у сфері освіти, здійснювати постійний і дієвий контроль за проведенням освітньої політики.

При цьому державно-громадське управління є не просто сукупністю державних і громадських органів управління, а системою, заснованою на добровільному прийнятті державою і громадянами певних зобов'язань в управлінні екологічною освітою, державна складова частина гарантує забезпечення доступності й рівних можливостей у здобутті повноцінної якісної екологічної освіти, а громадська складова частина – повноцінну соціалізацію учасників. Співвідношення цих складників має рухливий характер. Якщо сьогодні державна складова частина переважає, то поступово повинна зростати роль громадської складової частини, а громадська участь у реалізації вищеперелічених проектів у галузі освіти повинна сприяти профілактиці й мінімізації соціальних ризиків під час їх реалізації [3, с. 89].

Ефективність реалізації державних програм і проектів у сфері екологічної освіти багато в чому залежить від підтримки громадськістю освітньої політики, що проводиться, тому особливу увагу в дослідженні було приділено аналізу особливостей становлення державно-громадського управління і ролі громадськості в управлінні освітою. У зв'язку із цим виявляється ставлення учасників освітнього процесу (вчителів, батьків, співробітників органів управління освітою) до освітньої політики, що проводиться. Державно-громадське управління поки що не має системного характеру. Тому значення органів державно-громадського управління повинне посилюватися. Чинне законодавство не визначає чітко компетенцію органів державно-громадського управління. Відсутність конкретних повноважень породжує відсутність відповідальності за результати освітньої політики, що проводиться. У сучасних умовах система освіти має бути орієнтована не лише на завдання з боку держави, але і на соціальне замовлення, потрібна орієнтація на реальні потреби співтовариств.

Створення ефективної системи державно-громадського управління екологічною освітою, що забезпечує динамічний розвиток і високу якість освіти, її різноманіття, орієнтація на задоволення запитів особи, суспільства і держави є основними умовами подальшого реформування управління освітою.

У процесі проведеного аналізу визначено, що громадська складова частина управління екологічною освітою може впливати на формування регіональної освітньої політики та її

реалізацію, умови здійснення освітнього процесу. Технологія розвитку громадської складової частини в системі управління включає:

- забезпечення інформування місцевого співтовариства про процеси, що відбуваються в системі екологічної освіти;
- активізацію громадськості через роз'яснення прав учасників освітнього процесу;
- розроблення нормативної бази для розвитку системи державно-громадського управління освітою, розширення громадської участі в управлінні на регіональному рівні й уповноваження органів громадського управління найважливішими функціями управління: відповідальності за ухвалення рішення, організації виконання їх, контролю результатів.

За результатами дослідження було виявлено основний чинник, що обмежує можливість упровадження цієї технології, – це неопрацьованість основних параметрів і показників оцінювання впливу громадської складової частини на процес управління. Недостатня розробленість цих показників призводить до труднощів у визначенні пріоритетних проблем, ускладнює постановку найважливіших цілей, відбувається слабка зацікавленість працівників освіти в підвищенні результатів інноваційної діяльності. У системі управління освітою потрібні зміни й у взаємодії регіональної системи із суб'єктами зовнішнього середовища. В першу чергу потрібне створення механізмів партнерських стосунків освітніх установ різних типів і видів із батьками, громадськими організаціями, працедавцями, іншими групами населення через послідовне передання цим співтовариствам права ухвалення відповідальних рішень. Як необхідні дії можна виділити:

- залучення ресурсів до регіональної системи освіти за рахунок взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища;
- створення системи інформування громадськості про завдання й передбачувані кроки з модернізації екологічної освіти;
- зміна контролю функціонування і моніторингу якості екологічної освіти в регіональній системі;
- забезпечення прозорості контрольно-вимірjuвальних процедур у системі екологічної освіти й орієнтація їх на збирання інформації, що відбиває міру досягнення цілей і завдань модернізації освіти [4].

В управлінні освітою потрібні системні зміни. Для цього необхідне розроблення нової моде-

лі управління екологічною освітою. Як приклад пропонуємо освітній округ, що створюється на основі міжрегіональної договірної співпраці, в основу якого покладено принцип співпраці, демократичні методи, які забезпечують велику самостійність підлеглих ланок системи, що дозволяють удосконалити діяльність місцевих органів управління освітою.

Для забезпечення ефективнішої взаємодії органів місцевого самоврядування у складі округу може бути створено координаційну раду округу для вирішення питань функціонування й розвитку системи екологічної складової частини освіти, координації статутної діяльності освітніх установ округу. З метою зміцнення зв'язків сфери освіти з місцевим співтовариством і збільшення відкритості сфери освіти створюються громадські органи управління освітою – громадська рада, діяльність якої спрямовано на формування системи громадського контролю над станом системи освіти, реалізацією програми її розвитку, дотриманням законних прав і інтересів тих, що навчається, і працівників освітніх установ, тобто на реалізацію державної політики в галузі освіти з урахуванням потреб місцевого співтовариства [1].

Подібне реформування системи управління екологічною освітою дозволяє досягти таких результатів:

- формується багаторівнева система мережевої взаємодії: на рівні місцевої освітньої системи та на рівні регіональної системи, де відбувається взаємодія вже між самими освітніми системами;

- відбувається подолання внутрішньогалузевої замкненості через створення громадських рад. У зв'язку із цим важливим для управління системою екологічної освіти стає формування позитивного ставлення громадськості до проблем освіти, можливість відкритого обговорення того, що відбувається в освітній системі. Це пояснюється тим, що оцінювати і контролювати якість освітніх послуг, що надаються населенню, раціональність використання засобів, що виділяються на освіту на конкретній території, доцільніше доручати незалежним експертам, а не самим виконавцям соціального замовлення суспільства;

- управління набуває системнішого характеру, де цілі, функції, організаційні структури, механізми і результати будуть взаємопов'язані та складатимуть єдине ціле.

Ефективність діяльності такої екологічної системи досягається за рахунок:

- розширення освітнього простору;
- оперативності обміну інформацією між освітніми установами;

- координації ресурсів для участі в державних і обласних програмах та проектах;

- підвищення ефективності взаємодії з громадськістю через створення міжрегіональних громадських рад;

- розширення переліку послуг і ресурсів, що установи системи освіти пропонують населенню через створення посередницьких структур – установ додаткових освітніх ресурсних центрів;

- забезпечення орієнтації територіальних систем освіти на місцеві ринки праці [2].

Управління екологічною освітою на основі такої співпраці дозволить підвищити ефективність системи управління освітою. Стає можливим об'єднання й координація ресурсів різних регіональних утворень для ефективнішої реалізації державних і регіональних програм і проєктів. Підвищення ефективності взаємодії з громадськістю в системі управління освітою через створення громадських рад дозволить забезпечити залучення додаткових коштів в освіту, прозорість в ухваленні управлінських рішень. Як результат, формування соціального замовлення здійснюватиметься органічніше.

В останнє десятиліття одним із ключових принципів управління освітою є принцип децентралізації й автономізації навчальних закладів, коли центр тяжіння в управлінні освітою послідовно переміщується вже на регіональний рівень. Це відбувається у зв'язку з тим, що місцеве самоврядування є однією з найважливіших умов становлення громадянського суспільства. Дотримання принципу децентралізації управління освітою сприятиме створенню необхідних умов, за яких органи місцевого самоврядування стають реальним суб'єктом управління розвитком освіти, що забезпечує кожному, хто проживає на цій території, організацію повноти і якості екологічної освіти. Формування, функціонування й розвиток інституту освіти розглядається як одна з основних функцій держави. Формування загальної державної політики в галузі освіти і розподіл обов'язків і відповідальності на всі рівні управління підкреслює і забезпечує цілісність системи освіти в Україні та єдність системи управління нею.

Висновки та пропозиції. У процесі управління екологічною освітою в сучасній Україні беруть участь різні органи державної влади, місцевого самоврядування і громадського управління. Аналіз проблем розподілу повноважень між різними рівнями влади в сучасній Україні показує тенденцію до децентралізації освіти, коли відбувається зміщення повноважень у реалізації освітньої політики на регіональний рівень. На відміну від органів державної влади, діяльність яких спрямовано на розроблення політики і законодавчих основ у галузі освіти, органи місцевого самоврядування забезпечують практичну реалізацію цієї політики і дотримання законодавчих норм на своїй території за допомогою цілеспрямованої організаційної діяльності. При цьому принципово змінюється характер управління у сфері екологічної освіти. Якщо на нижньому рівні державної влади – рівні суб'єкта – управління має переважно адміністративний характер, то в рамках місцевого самоврядування воно стає демократичнішим. Організаційною основою державної освітньої політики в Україні є низка комплексних цільових програм на тривалу

перспективу, що визначають основні принципи розвитку і модернізації української освіти.

Список використаної літератури:

1. Ананьев Б.Г. Людина як предмет пізнання. 3-е изд., Санкт-Петербург : Вікторія Плюс, 2011. 288 с.
2. Анісімова Т.В. Становлення екологічної культури особистості майбутнього вчителя в навчально-виховному процесі у ВНЗ : дис. канд. пед. наук. Москва, 2012. 179 с.
3. Баталов А.А. Професійне мислення: філософські проблеми : дис. докт. філософськи. наук. Свердловськ, 2014. 323 с.
4. Горлач В.П. Формування екологічної культури особистості в освітньому процесі: регіональний аспект : дис. докт. пед. наук. Чита, 2010. 376 с.
5. Горелова Р.І. Формування екологічної культури учнів у сучасній розвиваючій школі. *Принципи, цілі, завдання формування екологічної культури учнів в сучасній школі: монографія.* Москва : ІНІМ РАО, 2010. Гол. III. 50 с (рукопис). URL : <http://inim-rao.ua>.
6. Дагбаева Н.Ж. Шкільне екологічне освіта для сталого розвитку місцевого співтовариства. *Географія та екологія в школі XXI століття.* 2014. № 7. С. 36–42, 48.

Вовк Т. В. Направление усовершенствования организационного механизма управления экологией в общеобразовательных учебных заведениях Украины

В статье рассмотрено и проанализировано повышение эффективности управления среднего экологического образования на основе разработки модели организации деятельности органов местного самоуправления с расширением общественного участия в работе учебных заведений и развитием межведомственного сотрудничества в решении проблем кадрового, экономического и организационного характера.

Ключевые слова: *организационный механизм государственного управления, экологическое образование, общеобразовательные учебные заведения, управление образования, совершенствование механизмов государственного управления, кадровая политика, экономическая политика, организационная составляющая.*

Vovk T. V. Direction of improvement of the organizational mechanism of ecology management in general educational institutions of Ukraine

The article considers and analyzes the improvement of the efficiency of the management of secondary environmental education on the basis of the development of a model of organization of the activities of local governments with the expansion of public participation in the work of educational institutions and the development of interagency cooperation in solving the problems of personnel, economic and organizational nature.

Key words: *organizational mechanism of state administration, ecological education, general educational institutions, education management, improvement of mechanisms of public administration, personnel policy, economic policy, organizational component.*